

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

Warszawa, 08 października 2019 r.

DWKI-WSPE.4034.11.2019.KT

Sz. P.
Adam Bodnar
Rzecznik Praw Obywatelskich
Aleja Solidarności 77
00-090 Warszawa
Polska

Szanowny Panie Ministrze,

w odpowiedzi na pismo nr XI.7036.12.2017.AKB dotyczące organizacji indywidualnego nauczania dla dzieci i uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, uprzejmie informuję.

Priorytetem działań szkoły powinno być dążenie do pełnego, rzeczywistego włączenia i integracji z rówieśnikami ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zarówno poprzez wspomaganie rozwoju samego ucznia, indywidualizację i wspieranie go podczas zajęć z klasą, jak i likwidowanie barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie ucznia w grupie rówieśniczej i uczestnictwie w życiu szkoły.

Punktem wyjścia do wszystkich działań planowanych w zakresie kształcenia i wychowania ucznia są jego indywidualne potrzeby edukacyjne i rozwojowe oraz możliwości psychofizyczne. Potrzeby te są różne u poszczególnych uczniów mogą być, bowiem uwarunkowane różnymi przyczynami i sytuacją konkretnej szkoły.

Dlatego w 2017 r. wprowadzone zostały korzystne dla uczniów rozwiązania, które zwiększają możliwości indywidualizacji procesu kształcenia oraz integracji z rówieśnikami. Wprowadzone przepisy prawa umożliwiają organizację zajęć edukacyjnych w grupie liczącej do 5 uczniów lub w formie indywidualnej na terenie szkoły dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Taka forma organizacji zajęć powinna zostać określona w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym (IPET) konkretnego ucznia. Potrzeba organizacji zajęć w formie indywidualnej lub w mniejszej grupie może wynikać z zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia

specjalnego, jak również z ustaleń zespołu nauczycieli i specjalistów w wyniku wielospecjalistycznej oceny funkcjonowania ucznia. W dokonywaniu tej oceny oraz opracowywaniu i modyfikacji IPET mogą brać udział rodzice, o czym dyrektor szkoły jest zobowiązany ich poinformować.

Rozwiązania te są elastyczne i dają możliwość uwzględnienia zróżnicowanych potrzeb uczniów. Jednak muszą być umiejętnie stosowane, zawsze z uwzględnieniem indywidualnej sytuacji ucznia, tak by wspierać jego rozwój, a nie izolować z grupy rówieśniczej. Realizacja zajęć edukacyjnych w formie indywidualnej powinna być ograniczona wyłącznie do sytuacji, gdy jest to uzasadnione dobrze zidentyfikowanymi potrzebami dziecka - wynikającymi z jego funkcjonowania, a nie wynikającymi z barier po stronie szkoły¹. Bariery nie powinny być omijane poprzez wyłączenie dziecka z grupy rówieśniczej. Każde wyłączenie dziecka z grupy rówieśniczej, a w szczególności długotrwałe, zwiększa ryzyko wykluczenia społecznego i ma swoje konsekwencje dla jego rozwoju emocjonalno-społecznego i osobowościowego. Dlatego decyzja o objęciu dziecka indywidualnymi zajęciami powinna być zawsze wnikliwie przemyślana pod kątem wpływu możliwości nabywania i rozwijania kompetencji społecznych w relacjach z rówieśnikami.

Wprowadzone rozwiązania zwiększają możliwości indywidualizacji pracy z uczniem oraz wskazują na obowiązki nauczycieli i dyrektorów szkół w zakresie włączania uczniów z niepełnosprawnością w zajęcia z rówieśnikami i życie szkoły. Jednocześnie sprzyjają eliminowaniu praktyk polegających na izolowaniu dziecka z niepełnosprawnością w sytuacji, gdy bariery w zakresie jego funkcjonowania podczas zajęć z klasą w rzeczywistości leżą po stronie szkoły. Niepełnosprawność ucznia² nie jest powodem do obejmowania go indywidualnym nauczaniem³.

Uczniom, którzy w pewnym okresie czasu z uwagi na stan zdrowia nie mogą uczęszczać do szkoły organizuje się indywidualne nauczanie, na podstawie orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania, wydawanego na wniosek rodziców przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej.

¹ Np. wynikających z braku zapewnienia właściwej opieki podczas zajęć, niedostosowanych metody nauczania, barier architektonicznych, nieodpowiedniego zachowania ze strony rówieśników.

² § 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. poz. 1578, z późn. zm.).

³ Zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz. U. poz. 1616).

Indywidualne nauczanie zapewnia uczniom możliwość realizacji treści programowych w domu - w indywidualnym i bezpośrednim kontakcie z nauczycielem⁴. Jest to rozwiązanie czasowe, realizowane jedynie wówczas, kiedy uczeń nie może chodzić do szkoły.

Na wniosek rodziców ucznia i na podstawie dołączonego do wniosku zaświadczenia lekarskiego, z którego wynika, że stan zdrowia ucznia uległ czasowej poprawie i umożliwia mu uczęszczanie do szkoły, dyrektor szkoły zawiesza organizację indywidualnego nauczania na okres wskazany w zaświadczeniu lekarskim⁵.

Również na wniosek rodziców ucznia i na podstawie dołączonego do wniosku zaświadczenia lekarskiego, z którego wynika, że stan zdrowia ucznia umożliwia uczęszczanie do szkoły, dyrektor szkoły zaprzestaje organizacji indywidualnego nauczania oraz powiadamia o tym poradnię, w której działa zespół, który wydał orzeczenie i organ prowadzący szkołę⁶.

Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy w kuratorami oświaty oraz Ośrodkiem Rozwoju Edukacji prowadzi systematyczne działania na rzecz upowszechnia wprowadzonych rozwiązań prawnych oraz wdrażania edukacji włączającej:

1. W kuratoriach oświaty zostali powołani wizytatorzy ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych. Szkolenia dla wizytatorów w zakresie wprowadzanych regulacji rozpoczęły się jeszcze w czerwcu 2017 r. Szkolenia odbywają się cyklicznie. Do tej pory odbyło się 9 spotkań.

Wizytatorzy do spraw edukacji włączającej i specjalnych potrzeb edukacyjnych spotykają się z dyrektorami przedszkoli, szkół i placówek i na bieżąco rozwiązują problemy związane z organizacją kształcenia i wsparcia uczniów w przedszkolu, szkole i placówce.

2. Konferencja „Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi a zmiany w prawie”. Wzięło w niej udział 119 dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek. Ponadto przebieg konferencji był transmitowany on-line.
3. W roku szkolnym 2017/2018 Ośrodek Rozwoju Edukacji zorganizował i przeprowadził 14 form doskonalenia w zakresie regulacji prawnych dotyczących kształcenia dzieci i uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi dla dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek, dyrektorów poradni psychologiczno-pedagogicznych, przedstawicieli kuratorów oświaty, nauczycieli konsultantów, doradców metodycznych oraz specjalistów ze szkół. Łącznie przeszkolono 665 osób.

⁴ Zgodnie z przepisami rozporządzenia w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży.

⁵ § 10a ww. rozporządzenia.

⁶ § 11 ww. rozporządzenia.

4. Przygotowana została publikacja dla dyrektorów przedszkoli i szkół pt.: *Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnym w systemie edukacji w świetle nowych przepisów prawa oświatowego*. Zaprezentowano w niej nowe rozwiązania prawne oraz praktyczne przykłady z zakresu organizowania i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej, organizowania kształcenia specjalnego i indywidualnego obowiązkowego rocznego wychowania przedszkolnego oraz indywidualnego nauczania.
5. Z danych przekazanych przez kuratorów oświaty wynika, że w roku szkolnym 2017/2018 zorganizowano przeszło 550 poświęconych tej tematyce narad, konferencji i warsztatów, w których uczestniczyło ponad 39 tys. osób, głównie dyrektorów, nauczycieli i specjalistów, a także przedstawicieli organów prowadzących. Działania te obejmowały również organizowane, w okresie od listopada do grudnia 2017 r., na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej, w każdym województwie konferencje pn. „Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi a zmiany w prawie”.
6. W ramach nadzoru pedagogicznego, w roku szkolnym 2017/2018 dokonano kontroli zapewnienia warunków i organizacji kształcenia uczniów niepełnosprawnych w publicznych i niepublicznych szkołach ogólnodostępnych: szkołach podstawowych, gimnazjach, szkołach ponadgimnazjalnych oraz branżowych szkołach I stopnia. Kontrolą objęto łącznie 5% nadzorowanych publicznych i niepublicznych ww. szkół ogólnodostępnych.

Kontrolą objęto 1990 szkół, w których uczyło się 275 402 uczniów, w tym 6 875 uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. W trakcie kontroli ustalono, że w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym dla prawie 2 000 uczniów wskazano na konieczność indywidualnej realizacji wybranych zajęć edukacyjnych, ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowej edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne. Natomiast ponad 1000 uczniów zostało objętych zajęciami prowadzonymi w grupie do 5 osób. W przypadku 67 uczniów, szkołom wskazano zalecenia w zakresie organizacji ww. zajęć.

Powyższe ustalenia pozwalają stwierdzić, że wprowadzone rozwiązania zafunkcjonowały w systemie.

7. W sierpniu 2018 r. kuratorzy oświaty zostali zobowiązani do kontynuacji prowadzonych działań w zakresie wspierania przedszkoli i szkół w organizacji kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami i zobowiązali do takich działań dyrektorów przedszkoli i szkół ogólnodostępnych.

Z danych przekazanych przez kuratorów oświaty wynika, że we wrześniu 2018 r. dyrektorzy przedszkoli i szkół zorganizowali 34 101 spotkań z rodzicami uczniów niepełnosprawnych dotyczących możliwości organizacji kształcenia specjalnego ich dzieci. W spotkaniach uczestniczyło 163 644 rodziców.

Uprzejmie informuję, że w Systemie Informacji Oświatowej (SIO) nie są zbierane dane dotyczące liczby uczniów, którzy do końca roku szkolnego 2017/2018 kształcili się w trybie indywidualnym na terenie szkoły, a w roku szkolnym 2018/2019 uczyli się nadal w tym trybie w domu rodzinnym, a ilu zrezygnowało z indywidualnego nauczania na rzecz kształcenia włączającego w szkole.

Z danych z SIO wynika natomiast, że znacznie zmniejszyła się liczba orzeczeń o potrzebie indywidualnego nauczania wydawanych przez publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne:

Rok	Liczba orzeczeń o potrzebie indywidualnego nauczania
2016	43 627
2017	45 863
2018	26 180
2019	Dane dostępne będą po 30 września 2020.

Jednocześnie informuję, że wprowadzone 1 września 2017 r. rozwiązania prawne są monitorowane i kontrolowane w trybie nadzoru pedagogicznego.

Dane zbiorcze dotyczące działań przeprowadzonych przez kuratorów oświaty w ramach nadzoru pedagogicznego, w tym kontroli w zakresie oceny prawidłowości zapewnienia dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej zostaną przekazane do MEN w terminie do dnia 15 października 2019 roku⁷.

Natomiast w roku szkolnym 2019/2020 zaplanowano kontrole:

- a) w szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych w zakresie zgodności z przepisami prawa organizowania zajęć w grupie do pięciu uczniów lub w formie indywidualnej oraz udzielania uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej w formie zindywidualizowanej ścieżki kształcenia,
- b) w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych w zakresie zgodności z przepisami prawa wydawania orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego pod kątem organizacji zajęć

⁷ Zgodnie z przepisem § 21 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1658, z późn. zm.).

w grupie do pięciu uczniów lub w formie indywidualnej oraz opinii w sprawie objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną w formie zindywidualizowanej ścieżki kształcenia.

Przedszkola, szkoły i placówki zostaną objęte monitorowaniem w zakresie wspierania potencjału rozwojowego uczniów i stwarzania warunków do ich aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu przedszkola, szkoły i placówki oraz w środowisku społecznym.

Z wyrazami szacunku

Z upoważnienia
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ

Iwona Michałek
Sekretarz Stanu
/ – podpisany cyfrowo/